

Τουρκο!» και «Θά πολεμήσουμε με ό,τι έχουμε και δεν έχουμε» και «θα φάμε άρτον ξηρόν και λάχανα» και άπαλλαγέντες και τόσ' άλλα μαραφέτια που είχανε κταντήσει άπαραίτητα κι αναπόσπαστα από κάθε Ρωμαϊκή επιστράτευση. Και στο τέλος άσκέρια άσύνταχτα κι άγύμναστα πάνου στα Σύνορα, δίχως πολεμοφόδια, δίχως έπιμελητεία, δίχως ύγειονομική ύπερσοία, με άξιωματικούς παρμένους μες από τὰ γραφεία και τούς καφενέδες, με λεπτομερή άναγραφή στίς έφημερίδες τής κάθε, και τής πιό παραμικρής, στρατιωτικής κίνησης και με τόσα και τόσα άλλα, που δεν τὰ θυμάται κανείς, και που κι αν τὰ θυμάται ντρέπεται, διάολε, νάν τὰ καταστρώσει με τὸ νῆ και με τὸ σῆγμα στο χαρτί. Και τὸ συμπέρασμα : Μᾶς πρόδωσε ἡ Εὐρώπη, μᾶς πρόδωσε ἡ Αὐλή, μᾶς προδώσανε οἱ στρατηγοί, μᾶς πολεμήσανε Θεοὶ και δαίμονες. Και νικηθήκαμε.

Και τώρα τίποτ' απ' όλα αὐτά. Ούτε διαδήλωση, ούτε άντάρτες, ούτε άπαλλαγέντες, ούτε ρητορείες, ούτε φαμφαρονισμοί. Σοβαρά, μελετημένα, ίσορροπημένα όλα. Θά πολεμήσουμε με ό,τι έχουμε. Και ό,τι έχουμε φαίνεται νάξίζει κάτι, αφού μᾶς τὸ λογαριάζουν και οἱ άλλοι, αφού τὸ λογαριάζουμε ακόμα και μεις. Και με τὸ νάν τὸ λογαριάζουμε και μεις έγινε τὸ θάμα και κατορθώθηκε ἡ αλλαγή.

Κι όλ' αὐτά γιατί πιστέψαμε στὸν έαυτό μας, γιατί ριζώθηκε μέσα μας ἡ πεποίθηση πὼς κάτι είμαστε και μεις, κάτι αξίζουμε, κάτι μπορούμε νὰ καταφέρουμε.

Και νά, τὸ μέγα έργο τοῦ Βενιζέλου, τὸ δημιουργικό. Μᾶς δημιούργησε τὴν ΠΕΠΟΙΘΗΣΗ και μᾶς τὴν έδωσε άχώριστο συντρόφι μας πιά.

Ὁ άγώνας εἰς δεκάχρονο τοῦ «Νουμά» αὐτοῦ πάντα γύριζε. Πὼς έχει σπέρματα ζωῆς μέσα της ἡ Φυλή και πὼς χρειάζεται ὁ Ένας πὸν θάν τὰ συγκεντρώσει αὐτὰ τὰ σπέρματα, και θάν τὰ μεταμορφώσει σὲ Δύναμη.

Ὁ Ένας αὐτός, φαίνεται, βρέθηκε και ὁ Ένας αὐτός μᾶς ξαναγέννησε σήμερα και μᾶς δηγᾶει στὸ Ξαναζωντάνεμα τής Φυλῆς.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΗΜΑ (*)

Ένα δυνατό φύσημα κ' ένα μεγάλο κύμα έκαναν νὰ τρίξει φοβερά τὸ καῖκι. Ὁ άγέρας έκανε νὰ βράζει ὅλη ἡ θάλασσα· τᾶστέρια στὸν οὐρανὸ είχαν σθύσει· από μακρὰ βροντὲς έμούγγριζαν, και χοντρές σταξίδες βροχῆς επέφταν από τὰ σύγνεφα : Τὸ καῖκι έκαλαντάριζε, ανέβαινε έκατέβαινε μεγάλα βουνά, ταξειδεύοντας με γλιγοράδα.

«Χρειάζονται μωρὲ τὰ βλοημένα», τοῦ αποκρίθηκε ὁ μπάρμπα από τὴν πλώρη «και ἡ θυγατέρα τής Σάββαινας τᾶχει. Ἡ άγάπη μοναχά δὲ χορταίνει, εἴξερέ το!»

Τόξερε· κα για τοῦτο είχε ξεφύγει ὡς τώρα τὴ Ρήνη, κ' είχε πασκίσει νὰ πνίξει και νὰ νικήσει τὴν άγάπη στὴν καρδιά του. Και νὰ πὸν τώρα ἡ ζήλια τὴν έκανε νὰ προσάλει με πλιὸ μεγάλη δύναμη, άψιά, φλογερή, χαλδαστρα σάν τὸ πέλαγο τὸ ταρχμένο, σαλεύοντάς του τὸ λογικὸ σπρώχνοντάς τον άδάσταχτα ὡς και στὴ φτώχεια.

Ὅχι· ένας άλλος δὲ θὰ τοῦ τὴν επαιρνε! Ἄ κυρὰ Ἐπιστήμη, κυρὰ Ἐπιστήμη.

Τὸ πλοῖο άρμένιζε πάντα στὴν τρικυμία, και οἱ δύο ναῦτες στὴν πλώρη έτραγουδοῦσαν αδιάφορα θαλασσινὰ τραγούδια κοιτάζοντας τὴ μελανὴ τὴ θάλασσα.

Μὰ τώρα είχαν φανεῖ τής Στεριᾶς τὰ φανάρια.

«Θά σοῦ τὴν πάρω», εἶπε πάλι ὁ Ἄντρέας άποφαστικά με τὸ νοῦ του.

«Ἐγὼ θὰ τὴν πάρω κι ὅχι ὁ άλλος. Και πρέπει νὰ μοῦ δώκεις ὅσα σοῦ ζήτησα : τὰ έξακόσια. Τὶ τὰ χρειάζομαι και χωρὶς αὐτὰ πνίγομαι κ' είμαι χαμένος άθρωπος. Πρέπει νὰ μοῦ τὰ δώκεις. Κι από τὴν εκκλησιὰ θὰ τὴν επαιρνα από τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ γαμπροῦ, ὅχι νὰ γένει γυναίκα του».

Τώρα πὸν ἡ γῆς εἴταν σιμὰ ἡ θάλασσα κι ὁ άγέρας έπράαιναν, και τὸ πλοῖο ἡσυχώτερα έσκιζε τὰ κύματα πὸν έγενόνταν μικρότερα. «Τόσον καιρὸ γιατί δὲν τᾶκανα ;» ξακολούθησε ὁ Ἄντρέας με τὸ νοῦ του, «γιατί δὲν ἤθελα νὰ σὲ βιάσω νὰ μοῦ τὰ δώκεις. Μὰ τώρα ἦρθε ὁ κόμπος στὸ χτέι. Τὴν πάντρεψες άλλου· και μ' αὐτὸ μοῦ χαλᾶς τὴ ζωὴ μου. Ἄ κυρὰ Ἐπιστήμη, δὲν τὴν αξίζα μία μικρὴ θυσία;»

Ὁ άνεμος είχε πέσει τώρα και ἡ θάλασσα εἴταν ἡσυχῇ. Οἱ δύο ναῦτες στὴν πλώρη έτραγουδοῦσαν θαλασσινὰ τραγούδια, και ἡσυχὰ τὸ καράβι άρμένιζε. Και ἡ καρδιά τοῦ Ἄντρέα παρόμοια είχε ἡσυχάσει μέσα στὰ στήθη του, γιατί τώρα είχε πάρει τὴν άπόφαση.

«Ρίξε άνκορα», έπρόσταξε. Κ' εἶπε με τὸ νοῦ του. «Εἶναι δική μου κι ἄς πέσει ὁ κόσμος!»

Σάν κάθε βράδι ἡ Ρήνη είχε ανάψει τὴ λάμπα στὴ μικρὴ κάμαρα τοῦ σπιτιοῦ της, πὸν έχρη-

(*) Κοιτάξε ἀριθ. 487, 488, 489 και 490.

σίμεινε για τραπεζαρία και για σαλόνι, κ' εΐταν, τώρα στο μαγειριό, κ' έφυσούσε τ' αθράκια για νά ετοιμάσει τὸ δείπνο. Ἡ μάννα της δὲν εΐχε ἀκόμα γυρίσει ἀπὸ τὸ ἐργαστάσιο. Τώρα ποὺ οἱ μέρες εΐχαν μικρύνει ἐργαζόταν στίς σφυρίδες ὡς καὶ τὸ βράδι. Τὰ δέξια της δὲν εΐταν σπῆτι. Κ' εΐταν τώρα ταραγμένη ἢ νέα, κ' εΐταν ὠχρή, κ' ἐκρατοῦσε τὸ βλέφαρό της κατεδασμένο· τὰ ξανθά της μαλλιά πλεγμένα σὲ δύο χοντρές πλεξίδες τῆς ἐκρεμόνταν πσιώπλατα· κάπου κάπου ἀναστέναζε.

Κ' ἐσυλλογιζόταν μοναχή της : «Τί νά κάμω ; Ὅλοι οἱ ἄντρες εἶναι ὅμοιοι· καὶ μετὸ λένε ὅλοι : ὁ Ἀντρέας βέβαια θά μ' ἀλησμόνησε. Ἀπὸ κεῖνο τὸ βράδι οὔτε τὸν εἶδα πιά, οὔτε τὸν ἄκουσα. Ἦθελε καὶ αὐτὸς προικιά, καὶ ἀφοῦ δὲν τᾶχα μ' ἀπαράτησε. Αὐτὰ ἐπροτιμοῦσε καὶ ὄχι ἐμένα». Κ' ἐκούνησε πικρὰ τὸ κεφάλι καὶ θλιβερὰ ἐχαμογέλασε. «Νὰ δώσω τώρα» ξακολούθησε «τὸ λόγο μου ; Νὰ προσμεῖνω ἀκόμα ; Μὰ τί νά προσμεῖνω ; Τὸ φτωχόπαιδο τὸ καῦμένο ποὺ μ' ἐζήτησε δὲν ἐρώτησε γιὰ προικιά : Μὲ παίρνει ὅπως εἶμαι. Δουλεύτρα εἶμαι, μαθημένη στὴν ἐργασία, ὅπου καὶ ἂν πάω ζῶ μετὸν κόπο μου, ποῖνε θάχουμε ἀνάγκη. Ἀχ, ὁ Ἀντρέας ἐσκιαζόταν μὴν ξεπέσει ! Καὶ μὴ δὲν τὸ σήκωσε ἢ μάννα μου, ἓνα φτωχογύναικο τὸ σπῆτι μου, μ' ὅλο ποὺ ὁ πατέρας εἶναι σπατάλης ; Καὶ δὲν εἴμουν καὶ ἐγὼ καλὴ νά κάμω τὸ ἴδιο ; Ὡ, ἄς μ' εἶχε πάρει, καὶ θά τῷλεπε. Δὲ θά μετάνιωνε. Μὰ ἐσκιαζόταν. Ἦθελε νά μ' ἔχει καθισμένην στὴν καρέκλα, γιὰ νά κάνω τὴν κυρά, μήπως κ' ἐξευτελιζόταν τὸ νομά του, γιὰτὶ οἱ γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ του εΐταν μαθημένες νά μὴ δουλεύουν. Τί σάπιες, τί σκουριασμένες ἰδέες ! Γι' αὐτὸ καὶ ἡ φτώχεια τὸν ἐκατάβαλε. Ὡ τὸ φτωχόπαιδο αὐτὸ δὲν τὰ γνοιάζεται. Τί νά κάμω ; Τί νά κάμω ;... Νὰ μείνω πάλι ἀνύπαντρη ὅλη μου τὴ ζωὴ ; Μὰ δὲν εἶμαι κ' ἐγὼ ἄξια νάχω τὸ σπῆτι μου, τὸ νοικοκυριό μου, τὸν ἄντρα μου.... νά κουναρήσω παιδιὰ δικὰ μου, παλληκαράκια ποὺ ν' ἀξάνουν τριγύρω μου σὰν τὰ γαρούφαλλα ;» Καὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά της μία φωνὴ τὴν ἐπαραινόυσε τώρα νά πάρει τὸ φτωχὸ παιδί ποὺ τὴν ἐζητοῦσε. καὶ νά μὴ ζηλεύει πλιὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἄλλου, καὶ νά μὴν ἐπιθυμήσει νά σηκωθεῖ ψηλότερα ἀπ' ὅ,τι τῆς ἔπρεπε. «Ψηλότερα, ψηλότερα», ἐσυλλογίστηκε πάλι μ' ἓνα περγελαστικὸ χαμόγελο· «χαντακωμένοι στὰ χρέγια εἶναι οἱ Ψῆδες, καὶ ἀκόμα δὲν τὴ βάνουν κάτω. Πιάνονται ἀπὸ καθρέφτες γιὰ νά μὴν ξεπέσουν περσότερο· κ' εἶναι πόχουν τὴν κυβέρνηση κοντὰ τους, ἄλλοιως θάτανε σήμερα βυθισμένοι. Νὰ μὴν ξεπέσουν, νά μὴ δουλέψουν, ὅπως ὁ ἄλλος κόσμος : αὐτὸς εἶναι ὁ φόδος τους. Ντρέπονται κάθε δουλειά, καὶ θυσιάζονται οἱ ἴδιοι. Κ' ἔτσι μετὴν καὶ μετὸ λαϊμό του. — Ὡ τὸ φτωχόπαιδο τὸ καῦμένο.... Θὰ τὸ πάρω».

Εἶχε πάρει τὴν ἀπόφαση. Μὰ ἐκείνην τὴ στιγμὴ ἄκουσε νά χτυποῦν στὴν πόρτα, καὶ ὅταν τὴν ἀνοίξε εὐρέθηκε μπροστά της ὁ Ἀντρέας. Ἐκοκκίνησε, ἡ καρδιά της ἐδάλθηκε δυνατὰ νά χτυπάει, καὶ ἀπὸ τὴν ταραχὴ δὲν εἴμπορειε νά πάει οὔτε μπρὸς

οὔτε πίσω, οὔδὲ νά μιλήσει, οὔδὲ νά κάμει ἄλλο τίποτα. Καὶ κεῖνος ὡς τόσο τὴν ἐκοίταζε μὲ πόθο νά ρουφήσει μὲ τὸ βλέμμα του ὅλην τὴν πανώρηα της τὴ νεότη, καὶ νά χορτάσει ἀγάπην, καὶ τὸ πλατύ του στήθε· ἀνεβοκατέβαινε γοργὰ καὶ ἀνοιγοκλειούσαν τ' ἀρθούνια του καὶ ἐφούσκωναν οἱ φλέβες στὸ λαϊμό του καὶ στὸ πρόσωπό του ποὺ τώρα εΐταν ἀκόμα πλιὸ κόκκινο, καὶ ὁμῶς ἔτρεμε σύγκορμος.

Ἐκοιταχτήκαν καὶ τὸ βλέμμα τους ἐπρόδωσε τὴν ἀγάπην. Καὶ τώρα ὅλοι οἱ λογαριασμοὶ τῆς κορασίδας, ὅλοι τῆς οἱ φρόνιμοι στοχασμοὶ μοναμιὰς ἐρειπιζόνταν μπροστὰ στὸν ἄντρα ποὺ τὴν εἶχε κάμει νά ὑποφέρει, καὶ γροικούσε πῶς ἢ θέλησὴ της ἐγενόταν ἓνα τίποτα μπροστὰ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἡ καρδιά της ἀληθινὰ καὶ πρῶτον τὸν εἶχε ἀγαπήσει. Γιὰ νά τὸν εὐχαριστήσῃ θάκανε τὰ πάντα. Ὅλο της τὸ εἶναι θάθελε νά τὸ θυσιάσει στὴν εὐτυχία του. Κι ὡς τόσο μὲ φωνὴ σιγαλὴ, φοδισμένη μὴν τῆς ἐχάνοταν ἀγύριστα τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἢ ἀπέραντη γλυκάδα τοῦπε :

«Ὡ, ἂ δὲν ἐρχόταν τὸ νερὸ ὡς στὰ χεῖλη δὲν ἀναφαινόσουν».

«Τόνε παίρνεις», τὴν ἐρώτησε ἀχνίζοντας.

«Τί νά κάμω ; Ἀφοῦ τόσον καιρὸ μ' ἀπαράτησες ;» Καὶ μετὸ μαντήλι ἐσφούγγισε ἓνα δάκρυ χοντρὸ ποὺ μὲ πόνο τῆς ἔδωκε ἀπὸ τὸ μάτι. Καὶ σὲ μία στιγμὴ τοῦ ξανάπε μὲ χαρὰ καὶ μὲ λύπη : «Μὰ ποῖός ξέρεῖ, ἂν καὶ αὐτὸ τὸ φτωχόπαιδο θά μὲ θέλει ἀκόμα. Ὡ Ἀντρέα, θὰ σ' εἶδαν ποὺ ἦρθες !»

Καὶ τώρα ὁλομεμιὰς τῆς ἐρχόνταν πάλι ὁ νοῦς της καὶ ξάστερα ἀναμετροῦσε τ' ἀποτελέσματα. Μὲ τὴ γλιγωράδα τῆς ἀστραπῆς πληθὺς ἰδέες ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν καρδιά της : οἱ γειτόνοι, ἡ μάννα, ὁ γαμπρός, ἡ τιμὴ της· ἡ ἀδυναμία τοῦ Ἀντρέα νά πάρει γυναῖκα φτωχιά, τὸ πείσμα τῆς μάνας νά μὴ δώσῃ τὰ χρήματα, ἡ τελειωτικὴ καταστροφὴ της. Κ' ἐνῶ ὁ Ἀντρέας τὴν ἐκοίταζε ἀκόμη, μὴν ξέροντας πῶς νά τῆς φανερώσῃ τέλος τὸ σκοπὸ του, τοῦ ξανάπε :

«Θὰ σ' εἶδαν, θάρθει ἡ μάννα, τί μοῦκαμες !»

Ἐκεῖνος ἐκίνησε τὸ κεφάλι· «Μ' εἶδαν» τῆς εἶπε χαμηλόφωνα μὲ σοδὰρ ὕψος· «ὅπου καὶ ἂν εἶναι, ἡ μάννα σου ἔφτασε».

«Ὡ μ' ἔχασες», τοῦ ἀπολογίθηκε ἡ Ρήνη σταυρόνοντας ἀπελπισμένα τὰ χέρια της «τώρα θὰ μ' ἀπαράτησῃ κ' ἐκεῖνος. Μὰ δὲ σοῦ τὸ γράφω σὲ κακό : Θὰ σ' ἐπρωξε ἡ ἀγάπη !» Καὶ μέσα στὰ δάκρυα της ἐχαμογέλασε.

«Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ζήλεια» τῆς ἀποκρίθηκε.

Κι αὐτὴν τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα της ἔπεσε στὴν πόρτα, ποῦχε μείνει ἀνοιχτή, κ' εἶδε πῶς ἀπὸ τὸ δρόμο, ἡ Κωσταντίνα ἢ γειτόνισσα τοῦς ἐπαραμόνευε. Ἀχνισε σὰν τὸ παννὶ ντροπισμένη, καὶ ἀμέσως τῆς ἦρθε ἡ ἰδέα νά κλείσῃ, μὰ ἐφοδύθηκε.

«Μὰς βλέπουν», τοῦπε περίτρομη.

«Πᾶμε», τῆς εἶπε μὲ ἀπόφαση.

Ἀναταράχτηκε. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔπρεπε νά πάρει ἀπόφαση, μία τρανὴ καὶ μεγάλῃ ἀπόφαση, ποὺ θάζιαζε βαρεῖα γιὰ ὅλο τὸ μακρὸς τῆς ζωῆς της. Κ' ἐνῶ σὰ νά μὴν τὸν εἶχε καταλάβῃ τὸν ἐρω-

τοῦσε: «Ποῦ νὰ πᾶμε;» Καὶ κείνος τῆς ἀποκρινόμενος ἤσυχα: «Σπίτι μου· νὰ σὲ κάμω γυναῖκα μου· δὲ μὲ θέλεις;» ἐσυλλογιζόταν:—«Τώρα τοὺς εἶχαν ἰδεῖ· αὐτὸ εἶταν βέβαιον. Καὶ ἡ μάννα σὲ λίγες στιγμὲς θάταν ἐδῶ καὶ θὰ ἀγρίευσε καὶ θὰ χαλοῦσε τὸν κόσμον. Κι ὁ γαμπρός; Ὡς ὁ γαμπρός, δὲν τὴν ἐπείραζε! Τὸ τίμιον φτωχόπαιδον ποὺ τὴν εἶχε ζητήσῃ δὲν τὰγαποῦσε. Θὰ τὸπαίρνε, ναί, γιὰ νὰ ἀκουμπιστεῖ, μὰ ὁ διαλεχτός τῆς εἶταν τώρα μπροστά τῆς! Ἀλλὰ ἡ ντροπὴ ποὺ τὴν πρόσμενε; Γιατί νὰ δεχτεῖ τὸν Ἀντρέα, γιατί θταν ἦρθε νὰ μὴν τρέξει στὸ δρόμον, νὰ μὴ φωνάξῃ, ὅπως εἶναι τὸ χρέος κάθε τίμιου κοπέλλας, ὅπως τῆς τόχῃ διδάξει ἡ μάννα τῆς, λέγοντας πὼς εἶσι μόνο θ' ἀποχτοῦσε ἀκουσμα καλὸ καὶ δόξα;»

«Πᾶμε, γιατί ἀργοῦμε», τῆς ξανάπε. «Θάχουμε λόγια, φωνὲς καὶ βράσανα, ἂν πρέπει νὰ σὲ πάρω ἀπὸ μπροστά τῆς».

Ἡ Ρήνη ἐκλείσσε τὰ μάτια. Καὶ τότες σὰ σὲ δειρὸ ἐφάντασθη πὼς ἡ μάννα τῆς ἐρχόταν, ψιλή, λιγνή, ζαρωμένη μὲ σπίθες στὰ μάτια ποὺ εἶταν ἀκόμα νέα, καὶ πὼς ἀγρίευσε καὶ πὼς τοὺς ἀπηχοῦσε καὶ τοὺς δύο μὲ τοὺς γρόθους, φωνάζοντας, ἐνῶ ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι ἐσυναζόταν κόσμος, καὶ πὼς εἶσι ἐγινόνταν βουρδούλιο καὶ θέατρο. Καὶ πάλι ὁ στοχασμός τῆς τὴν ἤσυχασε:—Κι ἂν ἐρχόταν ἡ μάννα, κι ἂν ἐφώναζε, κι ἂν ἔδερνε δὲ θὰ ἐπράττειν ἀμέσως, ἅμα ὁ Ἀντρέας ἀνοιγε τὸ χεῖλι;

«Θάρρεις;» τῆς ξανάπε πιάνοντάς τῆς τὸ χέρι καὶ σέρνοντάς τὴν λίγο πρὸς τὴν πόρτα.

«Ἄφισέ μου», τοῦ ἀποκρίθηκε· «ἄς τὴν προσμεῖνουμε· ἄς ποῦμε τῆς γειτόνισσας ποὺ μᾶς βλέπει· γιατί ἦρθε, θὰ μᾶς βοηθήσῃ κ' ἐκεῖνη».

Μὰ ὁ Ἀντρέας ἀνυπομόνησε τώρα:—«Πᾶει καλά», τῆς εἶπε· «κάθισε βράσε σπῖτι σου καὶ ὑπόφερε. Ἡ ὁπως λέω, ἡ τίποτα. Φεύγω».

«Ὡς δυστυχία μου!» ἀπολογήθηκε κλαίοντας.

«Μάσε τὰ ροῦχα σου».

«Θὰ γυρέψῃς περσότερα· γι' αὐτὸ θέλεις νὰ φύγω. Τί νὰ κάμω, Θεέ μου!»

«Πᾶμε!»

Ἐμεινε μία στιγμὴ σκεπτικὴ, ἐνῶ ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ἐτρέχαν ποτάμι τὰ δάκρυα, κ' ἐπειτα ἐκάτεβασε τὸ κεφάλι σὰ νᾶδειχνε πὼς ὑποταζόταν σὲ μία δύναμη ἀνώτερη· ἂν ἔλεγε τὸ ὅχι, ἡ ὑπόληψίς τῆς εἶταν γιὰ πάντα χαμένη καὶ ἡ ζωὴ τῆς ἀδιάκοπο μαρτύριο. Βιαστικὰ ἐδάλλθηκε νὰ συνάξῃ τὰ ροῦχα τῆς. Κι ὁ Ἀντρέας ἐδῆκε μία στιγμὴ γιὰ νὰ κράξῃ τοὺς συντρόφους του νὰ τὰ πάρουν, καὶ καθὼς ἐδιάβαινε ἀπὸ τὸ καντούνι εἶπε τῆς γειτόνισσας ποὺ κοροῖδέφτικα τὸν ἐκοίταζε: «Ἀπόψε τήνε παίρνω».

Καὶ δὲν εἶχαν περάσει παρὰ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας, ἀπ' ἔταν οἱ δύο νέοι εἶχαν φύγει, ποὺ ἡ σιόρρα Ἐπιστήμη ἐγύριζε σὰν κάθε βράδῃ βιαστικὴ στὸ σπῖτι τῆς. Μὰ ἀπόψε στὴν ἄκρη τοῦ καντουνιοῦ, κά-

του ἀπὸ ἓνα φανάρι ἡ γειτόνισσά τῆς τὴν ἐσταμάτησε.

«Ἐρχόμουν νὰ σ' εὔρω στὸ ἐργοστάσιο», τῆς εἶπε ἡ Κωσταντῖνα χωρὶς νὰ καλησπερίσῃ· «σοῦ τὴν ἐσήκωσε, τώρα, τώρα».

«Ποιάνε; τί;» ἐρώτησε ἀχνίζοντας.

«Τὴ Ρήνη σου, ὁ Ἀντρέας, καὶ μὲν Ἐπιστήμη!»

Τὸ μυαλό τῆς ἐταράχτηκε, ἀκούσε στ' αὐτιά τῆς μία βουὴ σὰ νὰ ἐπετοῦσαν τριγύρου τῆς χιλιάδες μέλισσες, τὰ σπῖτια, ὁ δρόμος, τὰ ἀστέρια τῆς φανήκαν πὼς γυρίζουν, θολοῦρα καὶ σκοτούρα ἐκυρίεψε τὸ λογικὸ τῆς. Ἐμεινε καμπόσες στιγμὲς σὰν καρφωμένη στὸν τόπον τῆς, καὶ ἡ καρδιά τῆς ὥστόσο δυνατὰ ἐχτυποῦσε καὶ τῆς ἐφάνηκε τέλος πὼς ὅλα τὰ πάντα ἐδυθιζόνταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῆς στὸ χάος, καὶ πὼς ἀμέσως τότες ἔπρεπε νὰ πεθάνει.

«Κουράγιο», τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα πονεμένη βλέποντας τὴν ταραχὴ τῆς.

«Τὴ Ρήνη μου;» εἶπε μὲ ἀδύνατη φωνὴ καὶ μὲ ἀχνότατο χεῖλι.

«Ναί».

Τώρα ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη ἀξαφνὰ ἐρεθίστηκε:

«Πάλε» εἶπε, «αὐτὸς ὁ μεθύστακας τὰ φταίει! Μ' ἔτρωε τὸ φεῖδι, καὶ τοῦ τόπα νὰ προσέχει. Μὰ τοῦ κάκου! Τώρα τὸ κακὸ ἐγένηκε!» Καὶ μὲ τρομάρα ἐπρόσθεσε: «Ὡς θὰ μᾶς γοδάρε!» Μὰ ὁλομυῖας μία ἀχιτίδα ἐλπιδας ἐφεξε στὸ μυαλό τῆς: «Τώρα, τώρα, εἶπες;» ἐρώτησε.

«Δὲν εἶναι δύο λεπτὰ· ἂν ἓνας τρέξει τοὺς βρῖσκει στὸ δρόμον».

Ἀνάσανε βαθειά. Ὅλο τὸ εἶναι τῆς τῆς ἔλεγε νὰ τρέξει, νὰ τοὺς προφτάσῃ, νὰ τὴν πάρῃ ὀπίσω, πρὶν τὴν κάμῃ γυναῖκα του, νὰ τοῦ τὴν ἀρπάξῃ, ὅχι γιὰ νὰ μὴν τοῦ τὴ δώσει πιά, μὰ γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸ σπῖτι τῆς, τὸ καὶ μὲν τὸ χρήμα ποὺ τόχῃ συνάξῃ φράγκο φράγκο, δεκάρα δεκάρα, δουλεύοντας ὅλην τῆς τὴ ζωὴ μὲ τὰ τίμια τῆς τὰ χέρια, τὸ καταλάβαινε τώρα, τὰ πάντα ἐκιντύνουν, γιατί ὁ Ἀντρέας δὲ θὰ στεφάνωνε τὴ θυγατέρα τῆς, ἀ δὲν τοῦδινε πρῶτα ἕσα τῆς εἶχε ζητήσῃ, ἡ καὶ περσότερα ἀκόμα· γι' αὐτὸ τῆς τὴν εἶχε κλέψῃ.

Κι ὅλοι τοῦτοι οἱ στοχασμοὶ εἶχαν περάσει ἀπὸ τὸ μυαλό τῆς, μὲ τὴν γλιγωράδα τῆς ἀστραπῆς, ὅπως μᾶς ἔρχονται πάντα οἱ ἰδέες, κατακλυσμός, στίς μεγάλες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας. Καὶ χωρὶς νὰ συλλογιστεῖ ἀποφάσισε νὰ τρέξει.

Κ' ἔτρεχε τώρα τὸ μέγαλον τὸ δρόμον τοῦ προάστειου, σπρώχνοντας τοὺς ἀθρώπους, ρίχνοντας τὰ παιδιὰ ποὺ ἐβρισκόνταν μπροστά τῆς, ἀδιάφορη ποὺ τὴν ἐκοίταζαν μὲ περιέργεια ἀπὸ τὰ μαγαζιά οἱ μαγαζάτορες κι ὁ κόσμος στὸ δρόμον. Νὰ προφτάσῃ. Κ' ἔτρεχε. Κι ὅσο οἱ στιγμὲς περνοῦσαν, περσότερο ἐδιαζόταν. Ὡς τώρα ὁ Ἀντρέας θὰ τὴν ἀνέβαζε σπῖτι του· δὲ θὰ πρόφτανε. Ἰδρὸς κρύος τῆς ἔδρεχε τίς πιαλάμες καὶ τὸ μέτωπο· ἡ ἀναπνοή τῆς εἶταν κοντὴ καὶ γλίγωρη· ἡ καρδιά τῆς ἐπάσκιζε νὰ τῆς σπάσῃ τὰ στήθια. Κάθε στιγμὴ ἀξίζε περσότερο ἀπὸ ἓνα χρόνον. Ὡς δὲ θὰ πρόφτανε. Κ' ἔτρεχε. Δύο ἑμάξια ποὺ ἀνταμωθήκαν τῆς ἐφραξαν μία στιγμὴ τὸ διάδα, κ' ἐχρειάστηκε νὰ προσμένῃ.

Ἡ στενοχώρια της ἐπέρσεψε, κ' ἐπέρσεψε, κ' ἐπέρσεψε. Κάτι τῆς ἐσφίξε τὴν καρδιά. «Μωρὲ χάνεται ἄθρωπος» ἐφώνησε στοὺς ἀμαξάδες ποὺ δὲν τὴν ἀκούσαν, καὶ μὴ ξέροντας τί νὰ κάμει ἐκινούσε πάντα τὰ πόδια της, σὰ νὰ μπορούσε νὰ προχωρήσει μὲ τὸν ψεύτικο βηματισμό! Ὡ! ἐχάνονταν στιγμές! Καὶ τὸ κορίτσι ἐκινούνει. Ἴσως τώρα τῶρα στὸ κρεβάτι. Ὡ, ὦ! «Μωρὲ τραβάτε, μωρέ!» ξαναφώνησε. Τώρα ὁ δρόμος εἶχε ἐλευθερωθεῖ καὶ γλίσγωρα ὅσο ἐδυνότουν, σὰ γιὰ νὰ κερδίσει τὸ χαμένον καιρό, ἐβάλλθηκε πάλι νὰ τρέχει. Μὰ ἡ καρδιά της ἀπελπισμένη τῆς ἔλεγε πὼς δὲ θὰ πρόφτανε. Γλίσγωρα, γλίσγωρα, ἐσυλλογιζόταν.

Τέλος ἔφτασε στὸ σπίτι τοῦ Ἀντρέα. Ἐνα μικρὸ καλοσυγυρισμένο σπίτι μ' ἕνα πάτωμα σ' ἕνα στενὸ τοῦ προάστειου πρὸς τὴ θάλασσα. Στὸ καντούνι καμμία ταραχή, καμμία ἀνησυχία, τὸ σπίτι τοῦ Ἀντρέα κατὰκλειστο. «Ὡ δὲ θᾶναι ἐδῶ», εἶπε ἀγκουσεμένη, παρέτοιμη νὰ δειλιάσει καὶ σταματῶντας χωρὶς νὰ ξέρει τί νὰ κάμει. Ἐκρίταξε ὀλόγυρά της. Στὸ δίπλα τὸ σπίτι εἶδε τὸ μπάρμπα τοῦ Ἀντρέα, ποὺ ἐκαθόταν στὸ κατώφλι τοῦ κ' ἐκάπνιζε ἀδιάφορα, καὶ τοῦ φώνησε: —

«Σπύρο, ποῦ εἶναι ὁ ἀνιψιός σου;»

Ἡ στενοχώρια της δὲν εἶχε ὅρια· ἐχτύπησε τὸ κεφάλι της μὲ τοὺς γρόθους: «Ποῦ εἶναι;» ἐξάναρτώθηκε.

Ὁ ἄλλος χωρὶς νὰ βιαστεῖ ἤρθε σιμὰ της καὶ τὴν ἐκαλησπέρισε ἤσυχα.

«Ὡ ποῦ εἶναι» τοῦπε ἄγρια. — «Τί ἔχεις σιόρα Ἐπιστήμη», τῆς ἀποκρίθηκε μ' ἕνα χαμόγελο: «θᾶσαι ἄρρωστη ἀπόψε!»

«Ποῦ εἶναι, λέγε γλίσγωρα!»

«Νὰ σκεφτῶ μία στιγμή.»

«Ἀπάνθρωπε χάνεται ἄθρωπος!»

Ὁ ἄλλος ἔτριψε τὰ χέρια του. «Θᾶναι» τῆς εἶπε ἀδιάφορος «στοῖ θειᾶς του, πέρα στὸν Ἀλκάδες. Μὰ κυρὰ Ἐπιστήμη, γιὰ τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, ἄμε κάλλιο σπίτι σου». Καὶ πονηρὰ ἐκλείσε τὸ ἕνα μάτι.

Ἡ γυναίκα ἐκατάλαβε πὼς τὴν ἐγελοῦσε καὶ τὴν ἐκυρίεψε ἐκείνην τὴ στιγμή ἕνας θυμὸς ἀψύς. Τὴν ἐπεργελοῦσε κι ὅλας ἡ ἄτιμη ἡ φάρα, κι ὡς τόσο ἡ θυγατέρα της ἡ κἀχομοίρα ἐκινούνει, ἡ κι ὅλας, ἄχ! εἶταν χαντακωμένη! Ἡ ὀργὴ τὴν ἐσπρωχνε νὰ χυμῆσει ἀπάνου του, νὰ τοῦ ξεσκίσει μὲ τὰ γράτσουνα τὸ πρόσωπο, νὰ τὸνε δαγκάσει, νὰ τὸνε πνίξει, σὰ μανιωμένη λιοντάρισα ὅταν τῆς ἀρπάζουν τὰ παιδιὰ της. Μὰ θᾶχανε ὦρα μὲ τὸν ψεύτη. Καὶ σὰ λάμψη τῆς ἀπέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα πὼς ὁ Ἀντρέας εἶχε φέρεי ἐκεῖ, στὸ σπίτι τοῦ τῆς θυγατέρας της, καὶ πὼς ὅλα εἶταν ἐτοιμασμένα καὶ μελετημένα γιὰ νὰ τὴ γελάσουν. Κι ὅλη της ἡ μάνητα, ὁ θυμὸς, ἡ ἐνέργεια ἐστράφηκαν τώρα στὴν πόρτα. Ἐρρίχτηκε μ' ὅλη τὴ δύναμή της γιὰ νὰ τὴ χαλάσει, καὶ τὴ χτυποῦσε μὲ τὰ πόδια, μὲ τὰ γόνατα, μὲ τοὺς γρόθους μὲ τὸ κεφάλι, ὅπως εἰμπόρειε. Κ' ἐφώνησε μ' ὅλη της τὴ δύναμη: — «Ἀνοῖχτε! εἰσαστε ἀπάνου, σκυλιά, τὸ ξέρω!»

(Ἀκολουθεῖ)

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

Ἀγαπητὲ κύριε Ν. Σαντοριναῖε,

Ἐπὶ τέλους ἔρχομαι νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὶς ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ ὅπου τὶς διάβασα μὲ ὅλως διόλου ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση.

Τὸ μικρὸ βιβλίο σας, μὲ ὅλο ποὺ εἶναι μέτριο στὸ μέγεθος, δείχνει πὼς ἔχετε πιά τὰ οὐσιωδέστερα προτερήματα ποὺ κάνουν ἕναν καλὸ διηγηματογράφον. Ἡ εὐτυχισμένη εὑρεση τῶν ὑποθέσεων, ἡ ἀκριβὴς ψυχολογία τῶν προσώπων, ἡ ἐποβλητικὴ (suggestive) περιγραφή, ἡ ἱκανώτατη ὁδηγία τῆς ἀφήγησις καὶ ἡ ἀπαραιτήτη χάρις τοῦ Λόγου (style) ὅλα τὰ στοιχεῖα αὐτὰ συνδυάζονται σὲ διαφορὲς δόσεις μέσα στὰ ὅχι διηγήματα ποὺ ἀποτελοῦν τὴ συλλογὴ σας. Πρέπει νὰ προστεθεῖ ἀκόμα καὶ ἡ διαλογικὴ Τέχνη, ποὺ δυναμώνει τὴ ζωηρότητα καὶ ὁ φυσικὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐκθέτετε, ὅπου βοηθεῖ τόσο δυνατὰ τὶς ψυχολογικὰς ἀναπαράστασις τῶν προσώπων κανοντάς τας νὰ γίνονται καλύτερα γνωστὰ στὸν ἀναγνώστη ἀπὸ ὅσα λένε στοὺς διηλόγους, παρὰ ἀπὸ τὶς περιγραφικὰς ἀνάλυσις τοῦ συγγραφέα. Αὐτὴν τὴ δυσκολότατη Τέχνη τήνε βρῆκα σὲ σπέρμα μέσα στὶς ΙΣΤΟΡΙΕΣ σας, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται νὰ μὴν τήνε καλλιεργήσατε τόσο ὅσο θὰ εἶταν ἐπιθυμητό, οὔτε νὰ τῆς παραχωρήσατε τὴ θέση ποὺ πρέπει νὰ κατέχει.

Δεῖτε τὰ θαυμάσια διηγήματα τοῦ Δασκάλου Ψυχάρη.

Σ' αὐτὰ πρέπει νὰ θαυμαστεῖ ἡ τέλεια τέχνη τοῦ διαλόγου ὅσον ἀφορᾷ τὶς ἐρωταποκρίσεις ποὺ δραματοποιοῦνε τὴν ἀφήγησις διαπλάθοντας τοὺς χαραχτῆρες καὶ παρουσιάζοντας γυμνὴ τὴν ψυχὴ τῶν προσώπων στοὺς σχηματισμούς της τοὺς πιὸ περιεκτικούς.

Ἐχετε ἕνα χάρισμα πολὺτιμο, τὴν παθητικὴ συγκίνηση, πότε ἀπλὴ καὶ εὐαίσθητη πότε πάλι γεμάτη καρδιοσωμὸ καὶ μὲ ἀγωνία τραγικὴ, καὶ αὐτὰ τὰ δυὸ εἶδη τῆς συγκίνησης ἀποτελοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περισσοτέρων διηγημάτων σας. Στὴν πρώτη κατηγορίᾳ βάζω τὸ ΒΟΥΤΟΣ, ποὺ ξεχωρίζει σὲ ἀπλότητα αἰσθημάτων καὶ σὲ γραμμὰς περιγραφικὰς καλοκαμωμένες, ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ θὰ εἶταν πιὸ δραματικὴ ἂν ὁ σκληραγωγημένος ἀρραβωνιαστικὸς χανόντανε στὴ θάλασσα. Προτιμῶ σ' αὐτὸ τὸ εἶδος ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ, τὸν καλὸ, γερωπαπποῦ ὅπου ἕνα σπλαχνικὸ ὄνειρο τὸνε νανουρίζει μὲ τὴ χαρὰ καὶ τὰ χάδια τῆς πολυαγαπημένης